3. Kommissionen afholder sagens omkostninger.

Koopmans O'Keeffe Bosco

Afsagt i offentligt retsmøde i Luxembourg den 16. oktober 1980.

For justitssekretæren

J. A. Pompe
Assisterende justitssekretær

T. Koopmans
Formand for første afdeling

FORSLAG TIL AFGØRELSE FRA GENERALADVOKAT J.-P. WARNER FREMSAT DEN 10. JULI 1980 [1]

Høje Domstol.

Sagsøgerne i de to foreliggende sager, som Domstolen har forenet ved kendelse, er Liselotte Boizard (født Herber) og Martine Boizard, som henholdsvis er enke efter og datter af afdøde Georges Boizard, der var tjenestemand ved Kommissionen. De gør i det væsentlige gældende, at en beslutning, truffet på Kommissionens vegne den 1. juni 1978 af chefen for afdelingen »personlige rettigheder og privilegier« under Kommissionens generaldirektorat for personale og administration, er ulovlig. Ifølge denne beslutning skal der foretages månedlige tilbageholdelser i den enkepensin og børnepension, der henholdsvis ydes fru Boizard og frøken Boizard i henhold til tjenestemandsvedtægtens artikler 79 og 80. Beslutningen er støttet på vedtægtens bilag VIII, artikel 41 og 47, som har følgende ordlyd:

»*Artikel 41*

Pensionsydelser kan ved fejlagtig eller mangelfuld beregning uden hensyn til arten heraf til enhver tid reguleres.

De kan ændres eller bortfalde, hvis de er ydet uden hjemmel i bestemmelserne i vedtægten og i dette bilag.

...

Artikel 47

Såfremt tredjemand er ansvarlig for en tjenestemands invaliditet eller død, overgår tjenestemandens eller de ydelses-

1 — Oversat fra engelsk.

berettigede pårørendes rettigheder i en retssag mod den ansvarlige tredjemand uden videre til Fællesskaberne inden for grænserne af de forpligtelser, Fællesskaberne har i henhold til denne pensionsordning.«

Vedtægtens artikel 85 er ligeledes blevet citeret under retsforhandlingerne; denne artikel er affattet således:

»Ethvert beløb, der fejlagtigt er udbetalt, kræves tilbagebetalt, hvis modtageren har haft kendskab til fejlen, eller denne var så åbenbar, at han burde have kendt den.«

Under hensyn til de fremførte anbringender er jeg nødt til i en vis udstrækning at opregne de faktiske omstændigheder i detailjer.

Den 21. november 1972 blev den vogn, der førtes af Boizard, i Bruxelles påkørt af en vogn, der førtes af en vis Teugels. Det var ikke et alvorligt sammenstød. Der skete kun ringe skade på vognene, og Boizard blev tilsyneladende ikke kvæstet. Ikke desto mindre faldt han om kort tid efter ulykken. Han blev kørt på hospitalet og anbragt på intensivafdelingen, men afgik ved døden tre dage senere, den 24. november 1972. Dødsårsagen blev fastslået til at være et hjerteanfald som følge af choket, forårsaget af sammenstødet. Boizard havde, selv om han sandsynligvis ikke var klar over dette, i nogen tid lidt af alvorlige hjerteforstyrrelser, som hvert øjeblik kunne medføre hans død. Han var 48 år på tidspunktet for dødsfaldet.

Kommissionen fortsatte efter dødsfaldet med at udbetale hans løn i tre måneder til enken i henhold til vedtægtens artikel 70. Kommissionen tildelte den 27. februar 1973 sagsøgerne de pågældende pensioner med virkning fra 1. marts 1973.

Den belgiske anklagemyndighed indledte på et tidspunkt, som jeg ikke kender den nøjagtige dato for, men som synes at ligge før den 27. marts 1973, straffesag mod Teugels ved Tribunal correctionnel de Bruxelles for at have overtrådt en bestemmelse i den belgiske færdselslov, nemlig reglen om højrevigepligt.

Fru Boizard konsulterede i april 1973 den belgiske advokat Paul Humblet. Denne rådede sagsøgerne til at indtræde som borgerlige parter i straffesagen mod Teugels, og han gav samme råd til en søn af Boizard, som, skønt han ikke længere blev forsørget af sidstnævnte, ligeledes var berørt i sin egenskab af arving. Selv om Hublet ikke var fortrolig med tjenestemandsvedtægten og ikke kendte artikel 47, var han imidlertid klar over, som han har fremført det under den mundtlige forhandling, at der kunne opstå vanskeligheder under den fremgangsmåde, han foreslog at følge på grund af en eventuel ret til indtræden eller lignende enten i en forsikringspolice eller i en pensionsordning, som kunne finde anvendelse i det foreliggende tilfælde.

Advokat Humblet sendte følgelig den 19. april 1973 en skrivelse til Kommissionens generaldirektorat for personale og administration, hvori han gjorde gældende, at han handlede på Boizard's arvingers vegne, og anførte:

»Jeg vil bede Dem meddele, om afdøde Georges Boizard ved Fællesskaberne havde været omfattet af en kollektiv ulykkesforsikringsordning eller ansættelsesvilkår, der gav hans arvinger ret til økonomisk intervention på grund af hans dødsfald.«
(Bilag 2 til replikken)

Samtidig rådede advokat Humblet fru Boizard til at anmode Kommissionen om at udlevere en opgørelse over Boizard's løn på tidspunktet for hans dødsfald, samt en opgørelse over forfaldne pensionsydelser til henholdsvis hende selv og hendes datter. Fru Boizard anmodede Derveaux, som er familiens ven, og som også var tjenestemand ved Kommissionen, om at fremskaffe disse. Kommissionens repræsentant har oplyst, at Derveaux ikke var ganske klar over, hvad disse skulle anvendes til, bortset fra, at det var i sammenhæng med »den retslige undersøgelse«, og det var den eneste oplysning, han gav afdelingen for »lønninger, pensioner, tjenesteydelser, diverse godtgørelser« under generaldirektoratet for personale og administration, som han forelagde anmodningen. Under alle omstændigheder blev opgørelserne behørigt udfærdiget af denne afdeling den 10. maj 1973 og sendt til Derveaux (se bilag 3, 4 og 5 til svarskriftet og bilag 5 og 6 til replikken). På hver af opgørelserne er der anført: »Denne opgørelse er udfærdiget med henblik på overgivelse til den dømmende myndighed«. Kommissionens repræsentant har antydet, at generaldirektoratet for personale og administration ikke kunne slutte af Derveaux's anmodning, at sagsøgerne havde til hensigt at indtræde som borgerlige parter i sagen mod Teugels. Jeg mener imidlertid, at det er vanskeligt at tro, at generaldirektoratets tjenestemænd, som anmodningen var rettet til, kan have forestillet sig, at man anmodede om afgørelserne alene med henblik på at få fastslået, at Teugels havde gjort sig skyldig i en strafbar handling.

Blenkers, der er chef for den afdeling, hvorunder hører sektionen for »erhvervsulykker og erhvervssygdomme« under generaldirektoratet for personale og administration, svarede den 14. maj 1973 på advokat Humblet's skrivelse af 19. april, og oplyste sidstnævnte om, at der fandtes en gruppeulykkesforsikring tegnet af Kommissionen til fordel for dens tjenestemænd, hvortil der ifølge ham var indgivet skadesanmeldelse, såvel som en livsforsikringsordning, der dækkede »familieforsørgere« (bilag 3 til republikken). Blenkers omtalte hverken vedtægten, eller specielt bilag VIII, artikel 47.

Advokat Humblet bekræftede den 17. maj 1973 modtagelsen af Blenkers' skrivelse og anmodede om at få oplyst navnet på det forsikringsselskab, hvor ulykkesforsikringen var tegnet såvel som referencen til denne (bilag 4 til replikken). Blenkers afgav de ønskede oplysninger i skrivelse af 22. maj 1973 og tilføjede:

»Under hensyn til den vanskelige karakter af denne sag, som hører under mit område, vil jeg være Dem taknemmelig, hvis De vil meddele mig alle nødvendige oplysninger og især fremsende den af retten afsagte dom, som jeg mener vil blive forkyndt for Dem én af de nærmeste dage.«
(Bilag 7 til replikken)

Blenkers var dårligt underrettet på dette punkt. Retsforhandlingerne ved den nationale ret sluttede først den 7. november 1973 og der blev først afsagt dom den 29. november 1973.

Retten fandt Teugels skyldig og eneansvarlig for Boizard's død. Den tilkendte de borgerlige parter erstatning under tre hovedgrupper.

Den første indeholdt begravelsesomkostningerne og skaden på Boizard vogn, der tilsammen androg 41 370 BFR.

Den anden omfattede den økonomiske skade, sagsøgerne havde lidt, der bestod i deres tab af Boizard's økonomiske underhold. Med hensyn til dette punkt skønnede retten, at Boizard, under hensyn til hans hjertelidelse, på ulykkestidspunktet kunne have levet fem år endnu. Den fastsatte det økonomiske underhold, han kunne have ydet sin kone og datter, som en procentdel af hans månedlige nettoløn, således som den var opgivet i de relevante opgørelser, Kommissionen havde fremskaffet: 40 % til hustruen; 20 % til datteren. Retten anvendte en til en mand på 60 år svarende forsikringskoefficient på de beløb, man således kom frem til og tilkendte følgelig sagsøgerne erstatninger, der beløb sig til henholdsvis 1 066 256 BFR og 574 671 BFR. Retten tog ikke herved hensyn til de pensioner, der var tildelt sagsøgerne i henhold til vedtægten. Det synes, som om denne indstilling er i overensstemmelse med belgisk ret, hvorefter de pensioner, der udbetales af en offentlig myndighed til enken og de efterladte børn efter en af dens ansatte, anses for at være optjent dels gennem tjenesten i den pågældende myndighed, dels gennem de bidrag, han har ydet i sin levetid, og at de ikke har karakter af ydelser, der tilkommer dem på grund af hans dødsfald.

Den tredje gruppe af skader var forbeholdt »den ikke-økonomiske skade« for den smerte og lidelse, som var påført Boizard's ægtefælle og børn. Under denne gruppe tilkendte retten fru Boizard 75 000 BFR og hvert af børnene 25 000 BFR.

Dommen blev ikke indanket, og de borgerlige parter modtog de beløb, retten havde tilkendt dem.

Advokat Humblet sendte den 14. marts 1974 en skrivelse til Kommissionen, adresseret til Blenkers, under henvisning til dennes skrivelse af 22. maj 1973, vedlagt en kopi af dommen og oplyste, at den ikke var blevet indanket, og at den derfor havde retskraft, og anmodede derfor om, at den blev oversendt til det forsikringsselskab, som Kommissionen havde tegnet sin gruppeulykkesforsikring hos, til videre foranstaltning (bilag 11 til replikken).

Kommissionens repræsentant har oplyst, at det var med modtagelsen af denne kopi af dommen, Kommissionen opdagede, at de borgerlige parter havde gjort krav gældende ved retten, som kun Kommissionen var berettiget til at gøre gældende i henhold til vedtægtens bilag VIII, artikel 47. Man havde derfor kunnet forvente, at Kommissionen ville have reageret straks og med eftertryk — ja sågar harmfuldt. Dette gjorde den faktisk ikke. Den 18. april 1974 tilskrev advokat Humblet atter Kommissionen og insisterede på at få svar på sin skrivelse af 14. marts (bilag 12 til replikken). Giraudon, der er chef for sektionen »erhvervsulykker og erhvervssygdomme«, bekræftede den 30. april 1974 modtagelsen af advokat Humblet's skrivelse af 14. marts og 18. april og oplyste kort, at advokat Humblet's anmodning var blevet oversendt til Kommissionens forsikringsselskab, og at han ville modtage underretning om dettes svar (bilag 13 til replikken). Brevvekslingen om de krav, der var fremsat over for forsikringsselskabet (som havde tilbagevist disse) fortsatte sin rolige gang i løbet af de reste-

rende måneder af 1974 og i løbet af 1975 (se bilagene 14 til 21 til replikken).

Kommissionen nævnte først artikel 47 i en skrivelse dateret den 10. november 1975 adresseret til Teugels' forskikringsselskab (bilag 1 til duplikken). Kommissionen udbad sig i denne skrivelse underretning om forsikringsselskabets hensigt »med hensyn til delvis at erstatte Kommissionen de beløb, som den har tildelt de ydelsesberettigede pårørende efter Boizard som følge af dennes ulykke den 21. november 1972«. Forsikringsselskabet svarede ved en skrivelse af 22. november 1975, der betegnende nok begynder således:

»Først vil vi gerne understrege, at det er første gang, at De giver både Dem selv og Deres hensigter til kende«.

Kommissionens fordringer blev derefter afvist i skrivelsen med den begrundelse, at dens indtræden kun kunne vedrøre det beløb, kriminalretten havde tilkendt i erstatning, da dette var blevet betalt, måtte Kommissionen rette sin rekurs, såfremt den havde ret til en sådan, mod de ydelsesberettigede pårørende efter Boizard, som beløbene var blevet betalt til (bilag 2 til duplikken).

Det synes, som om artikel 47 herefter ikke blev nævnt i omkring 18 måneder, selv om brevvekslingen og møderne mellem advokat Humblet og Kommissionens tjenestemænd om kravene fremsat mod Kommissionens forsikringsselskab fortsatte i denne periode.

Generaldirektøren for personale og administration skrev derefter den 25. maj 1977 selv til fru Boizard; brevet begynder således:

»Jeg skal herved meddele Dem, at administration som følge af registreringen af de tilfælde, der medfører eller har medført udbetalingen af pensioner på grund af dødsulykker, forårsaget af tredjemænd, har set sig foranlediget til sammen med den juridiske tjeneste at genoptage behandlingen af den sag, som den indledte efter, at Deres ægtefælle var afgået ved døden efter et ulykkestilfælde«.

Generaldirektøren henviste derefter til artikel 47 samt brevvekslingen mellem Kommissionen og Teugels' forsikringsselskab, som fandt sted i november 1975, og fru Boizard blev endelig opfordret til at forelægge Kommissionen forslag til afviklingen af beløbene på 1 066 256 BFR og 574 671 BFR, som Kommissionen påstod at have krav på, og som retten havde tilkendt hende og hendes datter i erstatning, samt et beløb på 15 360 BFR, som Kommissionen havde udlagt for Boizard's begravelse (bilag 23 til replikken).

Herefter fulgte flere måneders forhandlinger mellem advokat Humblet (på sagsøgernes vegne) og Kommissionen. Advokat Humblet meddelte bl.a. Kommissionen under disse forhandlinger, at fru Boizard havde brugt de penge, hun havde fået som følge af dommen, til ved hjælp af et lån at købe den lejlighed, hvori hun boede sammen med sine børn (se bilag 28 a til replikken). Han erklærede derudover, at hvis Kommissionen nu ønskede at gøre sine rettigheder gældende, ville den korrekte fremgangsmåde være at »indgive tredjemandsindsigelse mod dommen«, det vil sige, som jeg har forstået det, at anmode den belgiske ret om at ophæve dommen, for så vidt den var afsagt til fordel for sagsøgerne og ikke Kommissionen (se bilag 31 til

replikken). Jeg mener, at han her havde indtaget en rimelig holdning, idet det gentagne gange på Kommissionens vegne var blevet understreget, at artikel 47 i kraft af EØF-traktatens artikel 189 »gælder umiddelbart i hver medlemsstat«.

Under alle omstændigheder nåede man ikke frem til noget forhandlingsresultat, og kontorchefen for afdelingen »personlige rettigheder og privilegier«, der handlede efter bemyndigelse fra Kommissionen, traf den 1. juni 1978 den beslutning, hvis gyldighed sagsøgerne har anfægtet i den foreliggende sag (bilag 6 til svarskriftet). Beslutningen blev, således som jeg allerede har nævnt det, støtte på vedtægtens bilag VIII, artikel 41 og 47. Den har en forholdsmæssig lang præambel, som jeg ikke mener, det er nødvendigt at citere. Beslutningens artikel 1 lyder således:

»Med virkning fra 1. juni 1978 tilbageholdes der 8 000 BFR i den månedlige nettopensionsydelse til Georges Boizard's enke, der nu andrager 26 604 BFR, indtil et beløb på 1 066 256 BFR er blevet tilbagebetalt. I tilfælde af forhøjelse af den for tilbageholdelsen underliggende hovedsum forhøjes dette pristalsregulerede beløb for tilbagholdelsen automatisk med den samme procentsats«.

Der fastsættes den samme ordning i artikel 2 for frøken Boizard's pension, hvis månedlige nettopensionsydelse er anført til at være 14 953 BFR; det beløb månedligt tilbageholdes, er fastsat til 5 000 BFR.

Beslutningen blev fremsendt til sagsøgerne med en følgeskrivelse, der var underskrevet af generaldirektøren for personale og administration samme dag, åbenbart med henblik på at forklare de overvejelser, der lå til grund for beslutningen og samtidig mildne dens virkning (bilag 7 til svarskriftet). Det fremgår klart af denne skrivelse, at den omstændighed, at sagsøgerne har oppebåret de som følge af dommen udbetalte beløb samt det fulde beløb af deres respektive pensioner, i generaldirektørens øjne er ensbetydende med en kumulation, der er ulovlig i henhold til vedtægten, og at det ifølge hans opfattelse ville være urimeligt at tillade dem at nyde godt af en sådan kumulation af ydelser, når artikel 47 nøje er blevet anvendt på andre enker og efterladte børn efter tjenestemænd. Generaldirektøren mente åbenbart også, at fradragene i deres pensioner var en lempeligere foranstaltning over for sagsøgerne end at nedlægge tredjemandsindsigelse mod dommen.

Ikke desto mindre indbragte sagsøgerne den 19. august 1978 en klage mod beslutning i henhold til vedtægtens artikel 90, stk. 2, (bilag 8 til svarskriftet). Ansættelsesmyndigheden besvarede ikke klagen inden for den i artikel 90, stk. 2, fastsatte firemåneders frist, men klagen blev udtrykkelig afvist med skrivelsen af 19. januar 1979 fra det for personalespørgsmål ansvarlige kommissionsmedlem (Tugendhat) (bilag 1 til hver af stævningerne).

Beslutningen blev først gennemført den 1. april 1979 øjensynligt på grund af en overseelse.

For at gøre redegørelsen fuldstændig bliver jeg nødt til også at nævne, at sagsøgernes krav mod Kommissionens forsikringsselskab nu også er genstand for en tvist. Denne sag er, som vi har erfaret det under den mundtlige forhand-

ling, indbragt for Court d'appel de Bruxelles, hvortil forsikringsselskabet har anket dommen afsagt af Tribunal de commerce, som er gået det imod.

Jeg går nu over til at behandle restsstillingen.

Herunder mener jeg, det er logisk først at undersøge tre problemer, som fremgår af parternes anbringender med hensyn til den korrekte fortolkning af artikel 47.

For det første har Kommissionen anført, at denne bestemmelse skyldes vedtægtens forfatteres ønske om at forbyde enhver tænkelig kumulation af ydelser, og at den skal fortolkes i overensstemmelse hermed. Hvis det var en ensartet eller i det mindste almindelig gældende retstilstand i medlemsstaterne, at kumulation var forbudt i de situationer, hvorpå artikel 47 finder anvendelse, kunne man uden videre gøre denne følgeslutning gældende. Men dette er ikke tilfældet, således som også Kommissionen har indrømmet det. Derfor skal artikel 47 efter min opfattelse ud fra dette synspunkt fortolkes i overensstemmelse med ordlyden, hvorefter der er lige så meget støtte for den opfattelse, at vedtægtens forfattere blot ønskede at sætte fællesskabsinstitutionerne i stand til, når og i den udstrækning det var muligt, at vende sig mod skadevolderen for at få erstatning for den økonomiske byrde af de ydelser, der tildeles ofrene for den skade, som skadevolderen har påført dem.

Dernæst har Kommissionen eftertrykkeligt gjort den opfattelse gældende, at artikel 47 ikke overlader den kompetente fællesskabsmyndighed noget skøn i det enkelte tilfælde. Denne opfattelse er efter min mening fejlagtig. Det, der ifølge artikel 47 overlades til fællesskabsinstitutionen, er søgsmålsretten mod en tredje part, dvs. retten til at fremsætte en fordring mod denne og at søge fordringen fuldbyrdet af rettens vej. Det betyder under alle omstændigheder ikke, at institutionen er forpligtet til, hvad enten den vil det eller ej, at søge kravet mod tredjemanden fuldbyrdet, hvor usikkert kravet end kan være, og hvor stor risikoen end kan være for, at institutionen i sidste ende også skal betale sagens omkostninger. Den sunde fornuft må tages i betragtning ved fortolkningen af vedtægten ligesom ved fortolkningen af enhver anden lov, hvis jeg må udtrykke mig således.

Endelig er parterne, hvis advokater alene har rettet deres opmærksomhed mod den franske version af artikel 47, uenige om spørgsmålet, om denne bestemmelse angår en »subrogation dans le droit« eller kun en »subrogation dans l'action«. Jeg har forstået forskellen således, at hvis der foreligger en »subrogation dans le droit«, er tjenestemanden eller hans ydelsesberettigede pårørende fuldstændigt berøvet deres søgsmålsret til fordel for Fællesskaberne, mens denne ret, hvis der kun er tale om »subrogation dans l'action«, fortsat kan udøves af disse personer i den udstrækning, den pågældende fællesskabsinstitution ikke selv har valgt at udøve dem. Jeg mener, at det for at løse dette problem er nødvendigt at undersøge ordlyden af artikel 47, således som den fremtræder i de seks officielle sprog. Den lyder således:

På dansk: »Såfremt tredjemand er ansvarlig for en tjenestemands invaliditet eller død, overgår tjenestemandens eller de ydelsesberettigede pårørendes rettigheder i en retssag mod den ansvarlige tredjemand uden videre til Fællesskaberne inden for grænserne af de forplig-

telser, Fællesskaberne har i henhold til denne pensionsordning«.

På tysk: »Ist die Dienstunfähigkeit oder der Tod eines Beamten auf das Verschulden eines Dritten zurückzuführen, so gehen die Rechte des Beamten oder seiner Rechtsnachfolger in einem Rechtsstreit gegen den haftpflichtigen Dritten von Rechts wegen in den Grenzen der Verpflichtungen, die sich für die Gemeinschaften aus der Versorgungsordnung ergeben, auf die Gemeinschaften über«.

På engelsk: »Where the invalidity or death of an official is caused by a third party, the rights of action of the official or of those entitled under him against the third party shall vest in the Communities within the limits of their obligations under this pension scheme«.

På fransk: »Lorsque la cause de l'invalidité ou du déces d'un fonctionnaire est imputable à un tiers, les Communautés sont, dans la limite des obligations découlant pour elles du présent régime de pensions, subrogées de plein droit au fonctionnaire ou à ses ayants droit dans leur action contre le tiers responsable«.

På italiensk: »Qualora la causa dell'invalidità o del decesso di un funzionario sia imputabile ad un terzo, le Comunità sono surrogate di diritto, nel limite delle obbligazioni che loro incombono ai sensi del presente regime di pensioni, al funzionario o ai suoi aventi diritto nella loro azione contro il terzo responsabile«.

På nederlandsk: »Indien de oorzaak van de invaliditeit of het overlijden van een ambtenaar aan een derde is te wijten, treden de Gemeenschappen, voor zover daardoor voor hen uit deze penzioenregeling verplichtingen voortvloeien, van rechtswege in alle rechten van de ambtenaar of diens rechtverkrijgenden ter zake van hun rechtsvordering tegen de aansprakelijke derden«.

Ordlyden af den engelske tekst — »the rights of action ... shall vest« — svarer ikke til, hvad en engelsk jurist ville betegne som »subrogation«, men svarer snarere til »statutory assignment of rights«. Så vidt jeg kan se, svarer forskellen mellem »assignment of a right of action« og »subrogation« i engelsk ret i det store og hele til forskellen mellem »subrogation dans le droit« og »subrogation dans l'action«. Efter min opfattelse kan den engelske udgave af artikel 47 kun have en betydning: tjenestemanden eller hans ydelsesberettigede pårørende er fuldstændig berøvet deres rettigheder (naturligvis inden for grænserne af Fællesskabernes forpligtelser i henhold til bilag VIII). Den tyske og den italienske udgave har efter min mening den samme betydning. Flertydigheden i de andre versioner skal derfor efter min mening løses på denne måde.

Heraf følger, at sagsøgerne ikke i den udstrækning, Kommissionen var forpligtet i henhold til bilag VIII, havde nogen søgsmålsret mod Teugels. Dette er utvivlsomt et synspunkt, som Teugels kunne have gjort gældende ved retten, hvis de, som førte hans sag, havde haft kendskab til artikel 47. Det er ligeledes en opfattelse, som Kommissionen selv kunne have gjort gældende over for retten, hvis den havde anmodet om at indtræde som borgerlig part. Men heraf følger ikke, at Kommissionen nu har regres mod sagsøgerne i henhold til tjenestemandsvedtægten, fordi ingen af de personer, der var berørt af sagen for retten, havde kenskab til denne.

På dette punkt har Kommissionen, som Domstolen ved, kun støttet sig på artikel 41, hvad den selv har understreget.

Denne bestemmelse er imidlertid ikke relevant i det foreliggende tilfælde. Det

følger af stk. 1, at »pensionsydelser ... ved fejlagtig eller mangelfuld beregning uden hensyn til arten heraf til enhver tid [kan] reguleres«. Det følger af bestemmelsenes stk. 2, at pensionerne »kan ændres eller bortfalde, hvis de er ydet uden hjemmel i bestemmelserne i vedtægten og i dette bilag«. Der er ikke i det foreliggende tilfælde tale om en fejlagtig beregning af pensionsydelsen til de to sagsøgere. Tilsvarende kan man heller ikke hævde, at den pension, der er tildelt sagsøgerne, er ydet under forudsætninger, der er i strid med bestemmelserne i vedtægten eller i bilag VIII. Pensionerne er tildelt i februar 1973 med virkning fra 1. marts 1973, og beslutningen om tildelingen af disse pensioner var utvivlsomt i orden. Siden er der ikke sket noget, som kan rejse tvivl om disse beslutningers korrekthed. Kommissionens indvending skyldes ikke, at sagsøgernes pensioner er fejlagtigt beregnet eller er blevet tildelt dem med urette, men den omstændighed, at de har oppebåret erstatning fra Teugels' forsikringsselskab, som de ingen ret havde til.

Artikel 85 er den eneste bestemmelse i vedtægten, som omhandler fejlagtigt udbetalte beløb. Kommissionen indrømmer imidlertid selv, at artikel 85 ikke var anvendelig på det foreliggende tilfælde på grund af to forhold. For det første finder artikel 85 udelukkende anvendelse på beløb, der fejlagtigt er udbetalt af fællesskabsinstitutionerne selv. For det andet skal de beløb, der fejlagtigt er udbetalt, kun tilbagebetales, hvis »modtageren har haft kendskab til fejlen, eller denne var så åbenbar, at han burde have kendt den«.

For at vise, med hvilken præcision tjenestemandsvedtægten definerer fællesskabsinstitutionernes ret til tilbagesøgning, mener jeg, det kan være gavnligt ligeledes at citere vedtægtens bilag VIII, artikel 46, som lyder således:

»Ethvert beløb, som en tjenestemand skylder Fællesskaberne på det tidspunkt, hvor den pågældende er berettiget til en af de ydelser, der er nævnt i denne pensionsordning, indeholdes i disse ydelser eller i de ydelser, som tilkommer de ydelsesberettigede pårørende. Indeholdelsen kan aftrappes over flere måneder.«

Denne bestemmelse finder imidlertid alene anvendelse på de beløb, som tjenestemanden selv skylder institutionen. Den finder ikke anvendelse på de beløb, der fejlagtigt er betalt af tredjemænd til tjenestemandens ydelsesberettigede pårørende.

Jeg kommer herefter til det resultat, at beslutningen af 1. juni 1978 indebærer en overskridelse af Kommissionens kompetence og derfor er ugyldig. Efter min opfattelse kunne Kommissionen kun til nød få tilbagebetalt den erstatning, der fejlagtigt blev tilkendt sagsøgerne af retten, ved over for de belgiske domstole at tage de retsmidler i anvendelse, som den havde ifølge belgisk ret.

Hvis Domstolen er af den modsatte opfattelse om den korrekte fortolkning af tjenestemandsvedtægtens pågældende bestemmelser, må De undersøge de fremførte argumenter om parternes adfærd og især det argument, der er fremført af sagsøgerne, hvorefter Kommissionen ved sin adfærd indtil den 25. maj 1977 selv har givet afkald på efterfølgende at udøve enhver ret i henhold til artikel 47 mod sagsøgerne.

Efter min mening er dette argument vedbegrundet. Ganske vist var advokat Humblet's skrivelse af 19. april 1973 uheldigt formuleret med henblik på dens formål, ikke så meget fordi den refere-

rede til »ansættelsesvilkår«, som fordi den undlod at omtale en eventuel subrogation eller lignende. Det er også sandt, at hans reaktion på Blenker's skrivelse af 22. maj 1973 (fuldkommen tavshed til marts 1974) ikke var til nogen hjælp. Men ingen fra Kommissionens side har rykket ham for et svar. Kommissionen har ydermere intet foretaget sig for direkte at søge oplysninger om sagens gang og endnu mindre for at intervenere.

Jeg må indrømme, at jeg efter at have læst sagens akter, var kommet til det resultat, at Kommissionens adfærd kun kunne forklares ved den omstændighed, at alle dem, der beskæftigede sig med sagen på Kommissionens vegne indtil »opgørelsen«, som generaldirektøren nævnte i sin skrivelse af 25. maj 1977, havde glemt at tage bestemmelsen i artikel 47 i betragtning. Kommissionens repræsentant angav imidlertid under den mundtlige forhandling tre årsager til dens adfærd. For det første blev det sagt, at Kommissionen blev så sent underrettet om straffesagen ved kriminalretten, at den ikke havde tid til at indtræde som borgerlig part. Dette var naturligvis ikke tilfældet, hvilket Kommissionen hurtigt ville være blevet klar over, hvis den selv havde taget affære, f.eks. ved selv at tage en advokat. Som anden grund blev det anført, at selv om Kommissionen efter belgisk ret ville have fået adgang til at indtræde som borgerlig part, var spørgsmålet ikke desto mindre tvivlsomt efter fransk ret. Denne begrundelse er forvirrende, idet den synes vanskelig forenelig med den første begrundelse, og jeg kan desuden ikke se, hvordan man var nået til den opfattelse, at fransk ret kunne finde anvendelse i det foreliggende tilfælde. For det tredje blev det fremført, at Kommissionen ønskede at rejse en civilsag så sent som overhovedet muligt for med det samme at kunne gøre så højt et krav som muligt gældende og således forhindre, at den hver gang, den udbetalte en månedlig ydelse af sagsøgernes pension, skulle forlange erstatning af Teugels. Også dette synes at være vanskeligt foreneligt med den første grund. Yderligere ville jeg have troet det muligt at opgøre Kommissionens forpligtelser i henhold til pensionsordningen ved hjælp af en aktuartabel. Under alle omstændigheder synes det besynderligt, at Kommissionen, hvis dette virkelig var dens hensigt, ikke oplyste Teugels og dennes forsikringsselskab om dette.

Under alle omstændigheder var Kommissionens adfærd af en sådan art, at den kunne få advokat Humblet og dennes klienter til at tro, at Kommissionen ikke havde nogen rettigheder på området, og at den i modsat fald ikke havde til hensigt at udøve dem. Da sagsøgerne var nået til denne antagelse, tog de alene risikoen og omkostningerne ved retssagen på sig. I denne forbindelse blev det anført for Domstolen, at der i Belgien gælder den regel, at den procesførende part, som vinder sagen, ikke desto mindre skal bære omkostningerne til sin egen advokat.

Sagsøgerne har støttet deres anbringender til dette punkt i sagen på det franske begreb, »stiltiende afkald«, der også har gyldighed i belgisk ret. Kommissionen har hævdet, at dette begreb ikke fandt anvendelse i det foreliggende tilfælde hovedsagelig af den grund, at den som offentlig myndighed

ikke kan give afkald på sine rettigheder. Jeg er imidlertid af årsager, som jeg allerede har anført, af den opfattelse, at artikel 47 ikke overdrager rettigheder til en fællesskabsinstitution, som den er forpligtet til at udøve; det står den helt frit at give afkald herpå. Yderligere støtter Domstolen sig på det, man har kaldt medlemsstaternes »juridiske arv«, når den udvikler de almindelige principper for fællesskabsretten. Hvis man f.eks. betragter dansk ret, for så vidt angår det stiltiende afkald, engelsk ret, for så vidt angår »estoppel«, tysk ret, for så vidt angår »Rechtsverwirkung«, italiensk ret, for så vidt angår »legittimo affidamento« og skotsk ret, for så vidt angår »personal bar«, såvel som fransk ret, for så vidt angår »renonciation implicite«, synes jeg man kan udlede en almindelig regel (som er anvendelig på en offentlig myndighed, bortset fra hvis det er uforeneligt med dens offentlige hverv) om, at enhver person, der står i et retligt forhold til en anden, der ved sin adfærd med hensyn til en faktisk kendsgerning (herunder eksistensen af en rettighed) vildleder denne, ikke derefter kan basere et krav mod ham på denne omstændighed, hvis sidstnævnte har handlet på en relevant måde i tiltro til, hvad han er forledt til at tro som følge af denne optræden. Det afgørende her er naturligvis eksistensen af princippet og ikke rækkevidden eller anvendelsesmåden i en bestemt medlemsstats ret. Princippet eksisterer ligeledes i folkeretten, hvor man anser det for at have oprindelse i romerretten, selv om det i almindelighed betegnes med det engelske begreb »estoppel«.

Det er på grund af dette princip, at jeg tidligere har anført, at sagsøgerne efter min overbevisning bør vinde sagen, også selv om jeg har taget fejl med hensyn til fortolkningen af tjenestemandsvedtægten.

Jeg går nu over til at behandle sagsøgernes krav om erstatning.

De nedlægger først påstand om, at beslutningen af 1. juni 1978 annulleres. Det er efter min opfattelse berettiget.

For det andet nedlægger de påstand om, at Domstolen om nødvendigt annullerer den udtrykkelige afvisning af sagsøgernes klager af 19. januar 1979. Af de grunde, jeg lige har redegjort for i mit forslag til *Paschek*-sagen, er denne annullation ikke nødvendig efter min opfattelse.

For det tredje nedlægger de påstand om, at Kommissionen dømmes til at betale dem alle de beløb, som denne allerede har tilbageholdt i deres pension i henhold til beslutningen af 1. juni 1978. Domstolen er beføjet til at dømme således, og jeg mener, De bør gøre dette.

For det fjerde nedlægger de påstand om, at de tilstås sædvanlige renter af disse beløb efter Domstolens skøn fra den dato, hvor beløbene blev tilbageholdt. Her behøver jeg ikke at gentage, hvad jeg sagde i *Paschek*-sagen. Jeg synes, at det er konsekvent, hvis De også her tilstår en rente på 8 %. For så vidt angår datoerne, fra hvilken renten skal beregnes, er der ingen problemer, idet sagsøgernes klage er indgivet, inden den første tilbageholdelse blev foretaget.

Endelig nedlægger sagsøgerne påstand om, at modparten tilpligtes at afholde sagens omkostninger. Denne påstand er efter min opfattelse berettiget.